

Delrapport 2/2002

Hälso- och sjukvårdsberedning Nord

Hälso- och sjukvårdsberedningarna ska inom sina geografiska områden öka kunskapen om medborgarnas tillgång till och behov av hälso- och sjukvård. Beredningarna ska även verka för att utveckla kontakter mellan medborgare och förtroendevalda samt söka samverka med länets kommuner.

Sammanfattning

År 2002 - psykisk ohälsa

Under 2002 arbetar samtliga beredningar med psykisk ohälsa. Hälso- och sjukvårdsberedningarna har fokus på grupper utan medicinsk diagnos och beredning Nord har valt att i första hand koncentrera sig på barn- och ungdom. Kommunernas aktörer är viktiga för att ge beredningarna en helhetsbild av området.

Beredningen har arbetat efter följande frågeställningar:

- De främsta orsakerna till psykisk ohälsa.
- Stöd till personer som visar tecken på psykisk ohälsa.
- Åtgärder för att förebygga och motverka psykisk ohälsa, samt för att främja psykisk hälsa.
- Den framtida utvecklingen av den psykiska ohälsan.

Beredningen har under våren besökt samtliga kommuner inom beredningsområdet - Pajala, Kiruna, Jokkmokk och Gällivare.

Delrapport 2 innehåller endast en fortsatt beskrivning av beredningens aktiviteter, samt kommentarer kring de fyra punkterna ovan. De frågor som beredningen anser viktiga att belysa kommer att redovisas i verksamhetsrapporten i september.

Kommunbesök i Jokkmokk

Beredningen träffade representanter från skolstyrelsen, kultur- och fritidsnämnden och -förvaltning, socialnämnden, primärvården, skolhälsovården, individ- och familjeomsorgen, elevrådet samt fritidsgården.

Utbud och aktiviteter för att minska, motverka samt förebygga psykisk ohälsa

Primärvården

Vårdcentralen arbetar enligt samma modell som Familjehälsan i Malmberget - ett team med specialistfunktioner (exv särskilda bvc-sköterskor) Kurator saknas, men man har bra stöd av en kurator i Gällivare, bl a i abortfrågor. Fördelen med arbetssättet är att man upprätthåller och utvecklar kompetens och det är enklare att överlappa mellan mvc och bvc. Man ser även en ökad möjlighet att arbeta med föräldrautbildning, vilka bl a syftar till att få unga föräldrar med bristande nätverk att hitta varandra.

Ungdomsgården jobbar mot droger

På ungdomsgården arbetar man aktivt med attityder till droger och fokuserar på att ge ungdomarna kunskap om alkohol och dess konsekvenser. Ungdomsgården drivs av IOGT/NTO.

Kommunbesök i Gällivare

Beredningen träffade representanter från primärvården, bvc, skolhälsovården, pedagogiskt resurscentrum, ungdomsmottagningen, individ- och familjeomsorgen, stödteamet, BUP, barn- utbildning- och kulturnämnden.

Utbud och aktiviteter för att minska, motverka samt förebygga psykisk ohälsa

Stöd till arbetslösa ungdomar

Ungdomsteamet jobbar med arbetslösa ungdomar mellan 18 och 25 år. Ungdomarna är långtidsarbetslösa och kontakten knyts via arbetsförmedlingen. Teamet arbetar med helhetsperspektiv, man arbetar med hela människan - inte bara med arbetslösheten. Arbetet går ut på att motivera till praktikplatser eller fortsatta studier. Ca 100 ungdomar per år får hjälp via ungdomsteamet. Många mår väldigt dåligt och skammen att vara arbetslös är stor, främst bland ungdomar på landsbygden.

Naturutbildning för pojkar med problem

Med hjälp av EU-bidrag bedriver kommunen en utbildning för pojkar med problem med mycket gott resultat. En stor del av utbildningen är förlagd ute i naturen, och samtliga tar jägarexamen. Utbildningen är 1½ år, och samtliga har fått arbete efter avslutad utbildning.

Utbildning Aktivt föräldraskap

På socialförvaltningen anordnas föräldrautbildning "Aktivt föräldraskap". Kursdeltagarna är tonårsföräldrar som valts ut utifrån socialförvaltningens ärenden.

Familjehälsan

Familjehälsan omfattar mödra- och barnavård samt preventivmedelsrådgivning. Verksamheten är gemensam för Gällivare och Malmberget. Man arbetar bl a med föräldrautbildningar, och man arbetar aktivt för att fånga upp dem som traditionellt inte deltar i organiserade aktiviteter.

Sambu-projektet

Alla i årskurs 6-9 erbjuds att underteckna ett kontrakt som förbinder eleven att avstå från alkohol. Kontraktet ger eleverna förmåner, exempelvis rabatt på konserter. Syftet är att skjuta upp debutåldern.

Barnkonventionens intentioner beaktas

Kommunen har beslutat att man i alla beslut ska ta hänsyn till barnkonventionens stadgar - hur berör beslutet barnen, och på vilket sätt?

Ungdomsmottagningen

Ungdomsmottagningen ger stöd till ungdomar från 13 till 25 år. Verksamheten har funnits i 27 år. De första åren kom ett fåtal ungdomar, idag har man 1 400 besök per år. Mottagningen är numera öppen på heltid, och även vissa

kvällar. Trots det finns ändå en viss kö, men akuta fall får alltid komma omgående.

PRC-pedagogiskt resurscentrum

Pedagogiskt resurscentrum har samlat psykologer, kuratorer och skolsköterskor under samma tak och arbetar med stöd till skolan och förskolan. Fördelen är att det är lättare att nå rätt kompetens, en nackdel är att eleverna har tappat närheten till skolsköterskan.

Samtalsbyrån

Samtalsbyrån är en utvidgning av kommunens familjerådgivning. Alla som har behov av samtal - familj eller enskild person - kan vända sig till samtalsbyrån och för 60 kronor träffa en psykolog, socionom eller präst. Inga journaler förs.

Beredningens kommentarer

Orsaker till psykisk ohälsa

Den allmänna uppfattningen i båda kommunerna är att den psykiska ohälsan ökar. Det är många faktorer som samverkar, men viktiga orsaker till psykisk ohälsa hos barn och ungdom finns att hitta i familjen - arbetslöshet, separationer, svag föräldraroll, bristande nätverk, svåra familjeförhållanden.

Stress på grund av ökade krav och betygshets i skolan anges också som orsaker till psykisk ohälsa. Ökande klyftor, nedskärningar samt allmänt högt tempo i samhället är andra faktorer som påverkar, anser man i båda kommunerna.

Tecken på psykisk ohälsa

Alkoholmissbruket ökar och sjunker allt längre ner i åldrarna, ungdomar dricker både mer och oftare, anser man i båda kommunerna. Flickor tar över pojkarnas beteende med ökad alkoholkonsumtion och utvecklar mer tendens att använda våld. Ökande är också barnens stress, övervikt och diabetes.

Allt fler söker hjälp

I båda kommunerna ökar antalet hjälpsökande ungdomar - till skolhälsovården, ungdomsmottagningen, PBU. Flickornas besök ökar mest, men man ser även en ökning bland pojkarna. Man ser också en ökad risk för självmord bland pojkarna. Den enda minskning av hjälpsökande som redovisas är till socialförvaltningen i Gällivare.

En svikande vuxenvärld

Man anser att det finns en stor slapphet i vuxenvärlden. Få bryr sig om andras barn, och det finns för få vuxna kring barnen. Föräldrar blir allt mer beroende av hög standard - på barnens bekostnad. Föräldrarollen är osäker och försvagad.

Bristande motivation och framtidstro

I båda kommunerna anser man att många ungdomar visar stor brist på motivation, livsmål och framtidstro, samt en negativ attityd till hembygden. Det anses som ett stort misslyckande för ungdomar att stanna kvar i kommunen, menar man i Jokkmokk

Många barn och ungdomar mår bra

Det är viktigt att påpeka att många ungdomar mår bra och har ett rikt liv. Man anser dock att klyftorna ökar mellan dem som mår bra och dem som inte mår bra - samt att de som mår dåligt får det allt sämre.

Förebygga/motverka psykisk ohälsa

Stöd till familjerna

Att stärka familjen och föräldrarollen anses vara en av de viktigaste faktorerna för att förebygga psykisk ohälsa. Arbetet med att stötta föräldrarna måste starta tidigt. Föräldrautbildning och pappagrupper anges som bra metoder.

Barnens stress måste belysas

Man måste börja prata om barns och ungdomars stress. Ett exempel är sömnens betydelse för välbefinnandet - barn sover alldeles för lite, anser man i Gällivare. Hälsosamtal för barn och ungdomar borde införas.

Övriga synpunkter på förebyggande arbete

- Drogförebyggande arbete bör starta omgående
- Delaktighet och inflytande
- Vitalt föreningsliv
- Fler goda förebilder

Samverkan

Samverkan mellan vuxenpsykiatri, kommunen och primärvården kan förbättras. Det är viktigt att man har samma synsätt mellan aktörerna och att individens behov är i fokus. Ett allmänt problem i båda kommunerna är ungdomar mellan 18 och 25 år, de faller ofta mellan stolarna.

PBU arbetar i Kiruna en dag per vecka. Patienter från Jokkmokk och Pajala åker till Gällivare för behandling. Skolhälsovården i Pajala och Jokkmokk minskar sin verksamhet, och PBU menar att det är viktigt med gränsdragningar mot kommunen. Man håller hårt på åldersgränsen 18 år.

Samverkan landsting-kommun

Primärvården i Jokkmokk har regelbundna träffar med socialtjänsten och diskuterar hur man ska hjälpa familjer i kris. Samarbetet kan dock förbättras genom att man träffas oftare och arbetar mer förebyggande, inte bara när det är uttryckning. Ofta anger man tidsbrist och sekretess, men med god vilja och intiativkraft kan man åstadkomma mycket, menar man i Jokkmokk.

Samverkansmodeller måste ses över med jämna mellanrum, många måste skrotas eller revideras för att fungera med dagens förutsättningar.